

Рецензия на дисертационен труд за придобиване на ОНС „Доктор“

РЕЦЕНЗИЯ

**от академик проф. д-р Дроздстой Стоянов Стоянов, д.м., д.м.н.
Ръководител катедра „Психиатрия и медицинска психология“**

**Медицински Факултет
Медицински университет-Пловдив**

на дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен 'доктор'

Област на висше образование: 3.Социални, стопански и правни науки,

Професионално направление: 3.2 Психология

Научна специалност Педагогическа и възрастова психология

Автор: Кристина Костадинова Стоянова

Катедра: Психология

**Тема: БЪРНАУТ, ЕМОЦИОНАЛНА ИНТЕЛИГЕНТНОСТ И КОПИНГ
СТРАТЕГИИ ПРИ УЧИТЕЛИ**

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Представеният комплект материали на електронен носител е в съответствие с
Правилника на ЮЗУ „Неофит Рилски“ и включва следните документи:

1. Дисертационен труд

2. Автореферат

3. Списък и копия на научните публикации по темата на дисертацията

Комплектът документи е правилно оформен и е представен според изискванията на Правилника на ЮЗУ.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Кристина Костадинова Стоянова е дипломиран психолог, редовен докторант във Философски факултет на ЮЗУ. Докторантът има реализирани общо 9 публикации и две научни съобщения и е съавтор на две глави в учебници за студенти. През 2019 г. нейните научни изследвания бяха отличени с награда на Европейското дружество за личност-центрирана медицина, в Лондон, Обединено Кралство.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Дисертационният труд на Кристина Стоянова засяга връзката между емоционалната интелигентност, стратегиите за справяне и синдрома на професионално изпепеляване сред педагогически персонал. Поне 25 % от професиите в съвременното общество са експонирани на риск от бърнаут, особено обстоятелствено проучен сред персонала в здравеопазването, затворите, висшето образование и др. По дефиниция бърнаут включва в своите прояви **емоционално изтощение, дехуманизация** и **намалени лични постижения**. Емоционалното изтощение изразява изчерпването на енергетичния ресурс от „даването“ на другите през невротични преживявания като тревожност, раздразнителна слабост, нисък фрустрационен толеранс, безсъние, липса на апетит и пр. Дехуманизацията е аспекта на отдръпване, на негативно отношение към себе си и другите, отчуждение от човека и неговото страдание, враждебност. Редуцирането на личните

постижения е отразено в неефективно професионално представяне. В дисертационния труд е поставен особен акцент и върху необходимостта от теоретично-издържано операционализиране и моделиране на процесите и транзакциите, медиращи ефекта на емоционалната интелигентност върху психичното здраве. В този смисъл, тематиката се очертава като актуална както в областта на психичното здраве предвид тенденцията за влошаване на условия на труд в пост-индустриалната и дигитализирана цивилизация и нарастването на социално-икономическата тежест от често срещаните психични разстройства, така и в научно-приложен аспект в контекста на изследването на малко проучените на детерминанти на бърнаут синдрома при учители.

4.Познаване на проблема

Авторката демонстрира комплексно разбиране за проблема, на който е посветен трудът ѝ в светлината на теоретични конструкти и процеси, представляващи интерес в съвременната психология. Разгледани са психо-социалните процеси, произтичащи от взаимодействието на индивида със социалната и професионалната му среда, както и тяхната предполагаема роля в причинно-следствената верига, свързваща преживяванията в среди с различен възрастовителен потенциал със способността за поддържане на резилианс. Критично са разгледани съществени структурни и методологични пропуски в литературата. Изложението на литературния обзор, разпределен тематично в няколко подглави, логично извежда на преден план необходимостта от адресиране на тези пропуски в литературата и провеждането на настоящето проучване.

5. Методика на изследването

Избраната батерия от методи на изследване позволява постигане на поставената цел и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд. Докторантката демонстрира способност за интегриране на те-

оретични и методологични перспективи от различни парадигми при разработване на концептуалния и емпиричен анализ на проблема.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е написан на 206 страници и съдържа Увод, Теоретична постановка с Литературен обзор, Изследователска програма с Цел и задачи, Материал и методи, Анализ на Резултати, Обсъждане, Изводи, Оригинални приноси, Библиография и Приложения.

В литературния обзор са формулирани изчерпателно основните теоретични постановки, които служат за изграждането на концептуалния модел, тестван в следващите раздели. Критично са интерпретирани съществени пропуски в литературата. Логически са изведени целта на работата и съответните задачи.

За постигане на поставените задачи, дисертационният труд е базиран на резултатите от емпирично изследване чрез панел от методики, които адресират подходящо изучаваните конструкции и взаимодействия между тях.

Резултатите показват протективен ефект на емоционалната интелигентност и адаптивните стратегии за справяне върху развитието на професионалното изпепеляване.

В обсъждането е направена компетентна съпоставка на получените резултати с данни от литературата, като са предложени издържани предположения за причините за различие в получените резултати. Приемам изводите, които са изведени съгласно поставените задачи.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Дисертационният труд съдържа оригинални приноси в областта на психичното здраве и психопрофилактиката. Проучена е фундаменталната роля на емоционалната интелигентност като ресурс за управление на емоционалното изтощение при бърнаут сред учители. Авторката е потвърдила взаимната обус-

ловеност на емоционалната интелигентност с конструктивните стратегии за справяне и техният цялостен протективен ефект. В дисертационния труд особено сполучливо описаните резултати са контекстуализирани като компонент на салутогенетичното функциониране и фактор на негентропия.

На приложно ниво са апробирани методи за оценка на професионалната среда при учители и за изграждане на адаптивни копинг стратегии, които биха могли да бъдат имплементирани в програми за продължаващо обучение и усъвършенстване на педагогическия състав.

В последна сметка значимостта на настоящия труд е насочена към опазването на психично здраве в професионалната общност на учителите, чрез въвеждането на оригинална концептуална и научно-изследователска методика. Оттам подобен салутогенетичен подход ще има отражение върху качеството на учебния процес и психичното здраве на учениците и подрастващите.

8. Преценка на публикациите във връзка с дисертационния труд

По темата на дисертационния труд кандидатът е осъществил 5 пълнотекстови публикации, от които една в чужбина, два научни доклада на международни конференции, единият от които отличен с награда и две интервюта, публикувани в списание, индексирани в Scopus.

9. Лично участие на докторанта

Кристина Стоянова е първи автор на всички публикации по темата на дисертационния труд, което показва личното ѝ участие в проведеното изследване и основната заслуга за формулираните приноси и получени резултати.

10. Автореферат

Авторефератът е правилно оформен и структуриран според изискванията на приложимите нормативни актове.

11. Критични забележки и препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Нямам критични бележки извън коректно отчетените от самия кандидат ограничения на проучването. Препоръчвам да продължи своята изследователска програма, като съхрани буден и жив интереса си към изучавания проблем.

12. Лични впечатления

Познавам Кристина Стоянова като изключително ерудиран и експлоративен учен с огромен потенциал. Стилът на нейната работа се отличава с любознателност, старание, и отдаденост. Комуникативната култура на Кристина Стоянова в академична среда се основава на отговорност, емоционално ангажиране, добронамереност, и критично отношение към процеса на добиване и интерпретация на данни.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и съответстват на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ЮЗУ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Кристина Стоянова **притежава** задълбочени теоретични знания и приложни умения като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитае-*

мото научно жури да присъди образователна и научна степен ‘доктор‘ на
Кристина Костадинова Стоянова.

24 април 2020 г.

Рецензент:

акад. проф. д-р Дроздстой Стоянов, дм, дмн